

Qüestions DE VIDA CRISTIANA

Josep M. Rovira Bellosó, 90 anys

257

FUNDACIÓ JOAN MARAGALL | PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT

La Teologia de l'Església-en-acció en l'obra del Dr. Josep M. Rovira Belloso

Ramon Prat i Pons
Director de l'IREL

L'ANY 2000, AMB OCASIÓ DE LA JUBILACIÓ del Dr. Josep M. Rovira Belloso, professor de la Facultat de Teologia de Catalunya, la «Revista Catalana de Teologia» va publicar una Miscel·lània d'homenatge a Mn. Rovira, a l'entorn de la temàtica: *La humanitat a la recerca de Déu*. Amb aquest homenatge la FTC volia subratllar que el Dr. Rovira ha estat, i segueix essent, un renovador i innovador de la teologia a Casa Nostra, tant en el que fa referència al mètode teològic, com al llenguatge de la teologia (cf. «Revista Catalana de Teologia», XXV (2000) ps. 62-83).

En aquella Miscel·lània, es va publicar un article meu, amb el títol *El mestratge teològic* (ps. 62-83), que els coordinadors de la Miscel·lània varen posar a l'inici de la publicació, justament després del currículum i de la bibliografia, perquè el van considerar una biografia intel·lectual del professor Rovira.

Davant la petició que m'ha fet la direcció de la revista «Qüestions de Vida Cristiana» d'escriure un article en el monogràfic que han preparat sobre el Dr. Rovira, per celebrar el seu 90è aniversari, he rellegit aquell article i, setze anys després, em reafirmo en tot el que hi vaig escriure, tot i que caldria afegir-hi les publicacions posteriors a la data de publicació. Per aquesta raó, en aquest article no repetiré aquella biografia intel·lectual, sinó que hi aprofundiré en la perspectiva pastoral, és a dir, la perspectiva pràctica i existencial, que emergeix de la teologia i

“ Quan la identitat i l'acció de l'Església caminen plegades, i estan arrelades en l'espiritualitat, produeixen uns fruits de renovació significatius, no solament per la praxi eclesial, sinó per la mateixa teologia acadèmica.

de l'espiritualitat del pensament integral de Mn. Rovira Bellosó. Remeto el lector, doncs, a complementar aquest article a la llum del que vaig publicar fa setze anys. Al final però, hi afegiré el que crec que és la novetat i la punta de llança actual del pensament i la praxi de Mn. Rovira. L'objectiu que em proposo, doncs, en aquesta publicació dins de «Qüestions de Vida Cristiana», és oferir una reflexió sobre la teologia pastoral en l'obra teològica i en la praxi ministerial de Mn. Rovira.

Vull començar la meua reflexió precisant el sentit del terme «pastoral», aplicat a la teologia. La «teologia pastoral», també anomenada «teologia pràctica», tal i com he explicat al llarg de 41 anys de docència a la FTC, consisteix a reflexionar sobre la teologia de «l'Església-en-acció». Efectivament, així com l'Eclesiologia reflexiona sobre «l'ésser i la identitat de l'Església», la Teologia Pastoral reflexiona sobre l'«Església-en-acció». Quan la identitat i l'acció de l'Església no caminen plegades, es genera una esquizofrènia existencial, que és a l'origen i en el fons de moltes de les crisis eclesials que estem vivint les darreres dècades. En canvi, quan caminen plegades, i estan arrelades en l'espiritualitat, produeixen uns fruits de renovació significatius, no solament per la praxi eclesial, sinó per la mateixa teologia acadèmica.

Actualment continuo utilitzant els termes «Teologia Pastoral», en el sentit que li dona el IV Evangeli quan, tot referint-se a Jesús de Natzaret, afirma que el «Bon Pastor coneix les ovelles... les ovelles el coneixen a ell... i dona la vida per les ovelles» (Jn 10, 14-15). El Concili Provincial Tarraconense va recollir aquesta perspectiva de l'«Església-en-acció», quan en la primera de les seves resolucions, l'Aula Conciliar va afirmar: «El Concili urgeix, per tant, la revitalització, la vertebració i l'articulació de totes les comunitats cristianes, les quals tenen com a centre la persona de Jesucrist, per tal que siguin

evangelitzadores i evangelitzades; acolloïdores, fidels a la missió d'ajudar gent molt diversa a refer la seva experiència de Déu, humils, fraternes i obertes a les altres comunitats» (CPT, 1). Com a relator d'aquell document primer del Concili Català, puc certificar que Mn. Rovira fou l'autor principal d'aquest text.

Desenvoluparé el meu pensament en dos moments. En primer lloc, oferiré les claus metodològiques del pensament i l'obra teològica del Dr. Rovira, en l'articulació de l'«ésser» de l'Església amb l'«Església-en-acció». En un segon moment, mostraré de quina manera Mn. Rovira ha elaborat i articulat aquesta íntima connexió, i ho ha formulat en el seu darrer llibre *Déu és feliç donant-se. Assaig de teologia espiritual* (Herder 2015).

La conclusió de l'article, i a la llum d'aquests dos moments reflexius, ens podrà ajudar a prendre consciència de la importància i la urgència d'integrar el pensament teològic acadèmic, amb la fondària espiritual de la vida personal del teòleg i la seva implicació en la vida real de la comunitat cristiana i de la societat humana. Teologia, Espiritualitat i Pastoral són tres cares d'una realitat única inseparable: l'existència cristiana en el món. La teologia sense espiritualitat, ni pastoral, acaba per esdevenir un discurs abstracte, sense connexió amb la realitat. L'espiritualitat, sense teologia, ni pastoral pot esdevenir una alienació i, de vegades fins i tot un fonamentalisme. La pastoral, sense teologia, ni espiritualitat cau fàcilment en l'autoritarisme, la manipulació, el relativisme o el fanatisme.

I. Claus del procés d'articulació de l'ésser i l'acció eclesial en el pensament del Dr. Rovira

La perspectiva pastoral transversal del pensament teològic de Mn. Rovira al llarg de la seva vida ha anat oferint diversos suggeriments i propostes a la comunitat cristiana i a la societat del nostre temps, però principalment en la seva música de fons, ha ofert una metodologia teològica pastoral. Utilitzant una expressió clàssica, podem dir que ha ofert «alguns peixos», que han ajudat a les comunitats

La perspectiva pastoral transversal del pensament teològic de Mn. Rovira ha anat oferint diversos suggeriments i propostes a la comunitat cristiana i a la societat del nostre temps, però principalment en la seva música de fons, ha ofert una metodologia teològica pastoral.

cristianes a tirar endavant, però principalment ha elaborat una «canya de pescar», és a dir, un acompanyament vers la maduresa i el servei eficient al món. Paga la pena, doncs, reflexionar sobre aquesta metodologia teològica pastoral, perquè pot ésser útil a molta gent, que vol implicar-se en la renovació de la comunió eclesial, per tal que sigui fidel a la seva missió evangelitzadora i a la seva presència servicial en el món.

Tres elements configuren la metodologia teològica pastoral del seu pensament. En primer lloc, l'«observació permanent» dels fets diaris i de la dinàmica social i eclesial com un «lloc teològic» necessari i una font permanent de la teologia. En segon lloc, el «discerniment» de l'entranya d'aquesta realitat complexa, a la llum de la gran Tradició de la fe cristiana. Finalment, i en tercer lloc, a la llum de l'observació i del discerniment, el «suggeriment» d'unes directrius i unes línies d'acció. Atesa la limitació de l'espai d'aquest article, encara que sigui d'una manera breu i sintètica, aportaré una anàlisi d'aquests tres elements de la metodologia teològica pastoral. Val a dir que aquests tres elements, si som fidels a l'ànima de la teologia, que és la Sagrada Escriptura, són apuntats d'una manera metafòrica i simbòlica en la paràbola del *Bon Pastor* del IV Evangeli, quan, tot referint-se a Jesús, posa en els seus llavis aquesta afirmació: «Conec les ovelles (*persones*), em coneixen a mi i dono la vida per les ovelles» (Jn 10, 14-15).

1. Observació dels fets diaris, i de la dinàmica social i eclesial, com a «lloc teològic» necessari.

Seguint les pautes referencials de la paràbola del *Bon Pastor*, el primer element de la teologia pastoral consisteix en l'observació dels fets i de la dinàmica quotidiana de les persones, els ambients i les estructures de l'Església i de la societat. Aquesta observació exigeix, en la mesura del possible, la neteja prèvia de la mirada ideològica interior davant dels prejudicis propis i de l'entorn, que ens impedeixen copsar la vida real concreta en la seva originalitat i complexitat.

És sorprenent que Jesús de Natzaret, la Paraula de Déu encarnada en la història, dins d'un poble petit, passés quasi tota la seva vida amb la gent senzilla, escoltant, observant i compartint els esdeveniments diaris de les persones i del poble. Posteriorment va passar uns pocs anys parlant i anunciant l'evangeli, com l'alternativa transformadora de la religiositat jueva, sota la dominació de l'imperialisme romà i, en definitiva, una alternativa transformadora de tota la societat. Solament al final, va portar a la plenitud l'anunci de la Paraula amb la celebració del *Sant Sopar*, memorial de la seva mort i resurrecció, culminat en la plenitud de la Pentecosta, amb la donació de l'Esperit Sant.

En canvi, si ens trasladem al nostre temps, hem de reconèixer que a la vida real de les nostres Esglésies, esmercem molts esforços en la celebració dels sagraments, la qual cosa és molt important, però no dediquem gaire temps a anunciar la Paraula, i no escoltem massa els dolors i les angoixes, les esperances i expectatives de les persones normals i anònimes del carrer.

El professor Rovira ha publicat molts articles acadèmics a partir de la Sagrada Escriptura, dels Pares de l'Església, dels Concilis, etc., que són les fonts pròpies de la teologia, però mai no ha oblidat de situar aquesta reflexió estrictament acadèmica en el context de les qüestions i de la problemàtica de les persones i la societat. A banda d'aquest arrelament transversal del pensament en la vida de la gent, també ha publicat nombrosos articles i alguns llibres per donar res-

“ A banda d'aquest arrelament transversal del pensament en la vida de la gent, també ha publicat articles i llibres per donar resposta a problemes molt concrets que desafien l'acció pastoral de l'Església en el món.

posta a problemes molt concrets que desafien l'acció pastoral de l'Església en el món. D'aquesta manera, si mirem la seva bibliografia, ens adonarem que ha anat establint un triple diàleg teològic: el diàleg de la fe amb la cultura, de la fe amb la justícia i, en definitiva, de la fe eclesial amb la persona concreta i amb la societat.

Aquesta observació permanent de la realitat diària va sedimentant en la ment del teòleg dos elements cabdals per a la reflexió teològica pastoral: d'una banda, la consciència dels grans reptes de la societat a la comunitat cristiana i, al mateix temps, els signes de vida i d'esperança emergents en la humanitat en el seu esdevenir-se històric. L'obra del professor Rovira parteix sempre d'aquests grans reptes i desafiaments, però no cau en el parany de la crítica negativa tancada o de l'adulació, sinó que sempre subratlla amb lluminositat crítica els signes de vida i d'esperança que brollen de la fe.

Aquesta observació permanent de la vida humana pertany a l'essència de la metodologia teològica pastoral. La raó és ben senzilla: no podem separar la *revelació* de la *creació*, i ambdues de la *santificació*. Altrament, el teòleg no seria fidel a l'existència cristiana, que és la salvació de la persona en un diàleg d'absoluta llibertat entre Déu, que ha pres la iniciativa de salvar-nos per mitjà de Crist i que ho ha segellat amb la força de l'Esperit, i les persones reals que aollim aquest do, com a gràcia i, doncs, per la fe.

2. Discerniment de l'entranya d'aquesta realitat social i eclesial complexa, a la llum de la gran Tradició de la fe

El segon element bàsic de la metodologia del professor Rovira ha

“ El lector observarà que en el seu llenguatge teològic sempre hi ha una connexió amb la persona concreta i la societat, i amb la situació que viu la comunitat cristiana.

estat sempre el discerniment dels reptes i signes d'esperança a la llum de la Paraula de Déu, viscuda dins de la gran Tradició eclesial.

El lector que analitzi amb profunditat les publicacions teològiques pastorals de Mn. Rovira veurà que el seu pensament teològic no cau mai en un reduccionisme psicològic, sociològic, antropològic o cultural, sinó que tot partint de la condició humana, la il·lumina a la llum de la Paraula, amb les paraules pròpies del llenguatge de la fe, ben arrelat en el pensament contemporani..

El lector observarà que en el seu llenguatge teològic sempre hi ha una connexió amb la persona concreta i la societat, i amb la situació que viu la comunitat cristiana. En aquesta perspectiva, el seu pensament empalma perfectament amb el tarannà propi de l'evangeli. Efectivament, Jesús de Natzaret en la seva praxi compta sempre amb la persona concreta que és al seu davant i, també, amb la vida del poble.

A tall d'exemple, podem recordar dos textos evangèlics que posen en relleu aquesta actitud permanent de Jesús amb la persona concreta (Jn 4, 4-42) i amb la comunitat (Lc 24, 13-35).

* El primer text esmentat del IV Evangeli narra la relació interpersonal de Jesús amb la Samaritana. Efectivament, el capítol quart de l'evangeli de Sant Joan ofereix un itinerari modèlic de la transformació d'una persona concreta, a partir dels reptes i signes d'esperança que viu, a la llum de la trobada interpersonal amb Crist, que l'acompanya a refer la seva vida a la llum de l'alternativa del Regnat de Déu. En aquest procés, la samaritana, a poc a poc, va passant de l'agressivitat provocada per les ferides de la vida a la recerca del sentit del treball i l'acció, del sentit de l'acció a la maduració de l'afectivitat, de la maduració afectiva antropològica a la recerca religiosa i, finalment, d'una recerca religiosa confusa i difusa a

la trobada personal amb Crist. El procés culmina en l'acte de fe personal.

Aquest text del IV evangeli és un paradigma de l'evangelització de les persones concretes de tots els temps. D'una banda, és bàsic escoltar la persona els seus greuges patents, o bé amagats darrere dels símptomes que manifesta, però de cap manera no ens podem limitar a una mirada psicològica, social, cultural o política, que també són necessàries, sinó que ho hem d'obrir a un nou horitzó de comprensió i de sentit: l'horitzó de la transcendència i la trobada interpersonal amb Déu. El teòleg cristià, certament, ha de ser un bon acadèmic, però al mateix temps ha de tenir sempre aquest tarannà evangèlic d'atenció i respecte a la persona i als seus problemes.

* El text de l'evangeli de Lluc presenta el mateix itinerari de la samaritana al IV evangeli, però mitjançant l'acompanyament d'una comunitat. Efectivament, els deixebles d'Emaús (les dues persones que caminen són un símbol de la comunitat) representen la situació d'una comunitat desafiada per uns reptes i uns signes d'esperança. En l'itinerari vers *Emaús*, a poc a poc, van exposant a Jesús aquesta situació dramàtica de decepció que viuen. L'acompanyament teològic, espiritual i pastoral de Jesús de Natzaret els va ajudant a superar els reptes i a potenciar els signes d'esperança, a la llum de l'Antic Testament (Moisés i els Profetes). D'aquesta manera, els dos deixebles van esdevenint protagonistes d'un canvi interior i no esperen a tenir-ho tot clar per actuar; i per això li obren la porta de casa. Finalment *obren els ulls* a una comprensió nova de la realitat a la llum de la Pasqua.

Aquest text, també, és el paradigma de l'evangelització de les comunitats i de la societat. D'una banda, certament és bàsic escoltar el clam del poble, amb els seus reptes i signes d'esperança, però no és correcte limitant-se a oferir solament un consol terapèutic, sinó que el gran regal consisteix en l'oferiment d'una alternativa de sentit transcendent. El teòleg cristià, per honestetat professional ha de ser un bon acadèmic, però la seva qualitat teològica solament es fa palesa quan és capaç d'il·luminar les comunitats i els seus problemes a la llum de les *benaurances* (Lc 6, 20-26), el *magníficat* (Lc 1, 39-56) i el *pare-nostre* (Lc 11, 2-4).

“ Aquestes dues actituds —l'acompanyament de les persones i de les comunitats a viure l'evangeli i a esdevenir llevat en la societat— és la música de fons de la metodologia teològica pastoral de l'obra existencial del professor Rovira.

L'estil de la presència en la vida diària dels cristians i de les comunitats cristianes en la societat, configura la qualitat de l'acció de l'Església en el món. Efectivament, no és el mateix *presència-de-l'Església* que *presència-d'Església* (de vegades una preposició pot canviar el sentit d'una expressió). *Presència-de-l'Església* en el món engloba tot el que fem els cristians i les comunitats cristianes en el món, tant el que és correcte segons l'evangeli com el que és indesitjable i que provoca escàndol. En canvi, *presència-d'Església* en el món, solament es dona quan els cristians i les comunitats vivim realment l'evangeli del Crist ressuscitat que ens ha donat l'Esperit, és a dir, quan donem testimoni autèntic de les *benaurances* (Mt 5, 1-12), operatives en les *obres de misericòrdia* (Mt 25, 31-46).

El paper dels teòlegs, a banda de parlar de Déu d'una manera significativa, també consisteix a ajudar les comunitats a fer una autocrítica evangèlica del que vivim. Realitzen aquesta tasca mitjançant la tasca de netejar tot allò que no respon a la proposta alternativa de l'evangeli, però, al mateix temps, ajudant a il·luminar la resposta cristiana contreta que cal donar als desafiaments que viu la humanitat del nostre temps i estimular els signes de vida i esperança.

Un model perfecte d'aquesta teologia pastoral, que acompanya i il·lumina les persones i les comunitats, és la que el Papa Francesc ofereix en el seu magisteri ordinari i, assenyaladament, en l'Exhortació Apostòlica *Evangelii Gaudium* (2013).

Aquestes dues actituds —l'acompanyament de les persones i de les comunitats a viure l'evangeli i a esdevenir llevat en la societat— és la música de fons de la metodologia teològica pastoral de l'obra existencial del professor Rovira. Ho ha fet d'una manera transversal al llarg de tota la seva obra, i d'una manera específica quan ha anat

“ En la mirada al passat, doncs, descobrim allò que és relatiu i marginal en l'esdeveniment humà, però, també, allò que és permanent i nuclear. Això exigeix moltes hores de lectura, de reflexió i d'anàlisi, però, també, moltes hores de contemplació silenciosa i de síntesi intel·ligent.

afrontant amb realisme evangèlic els problemes concrets de les persones, de la societat i de l'Església.

Aprofundint una mica més en aquesta metodologia teològica d'arrels evangèliques, podem afirmar que aquest discerniment, en la seva globalitat, es realitza en una sola dinàmica que passa per tres moments: la *recepció*, la *recreació* i la *innovació*.

* La *recepció* de la Tradició de la fe no es limita a un estudi del passat del cristianisme, mitjançant l'exegesi bíblica, els estudis històrics, l'anàlisi hermenèutica dels Concilis, el coneixement i debats dels teòlegs, etc., sinó que consisteix, en primer lloc, en una comprensió del context social i cultural viscut per la primera comunitat cristiana i, també, per les comunitats de cada època històrica. En segon lloc, una vegada situada en el seu context històric, la *recepció* vol detectar els reptes i signes d'esperança que vivien els cristians i les respostes que han anat donant al llarg dels segles fins avui, amb els seus encerts i els seus errors, les seves crisis i les seves superacions. Quan ho fem així, al mateix temps que situem correctament la praxi cristiana i el debat teològic en el seu context antropològic, cultural, polític i social, anem copsant la vitalitat de les comunitats de tots els temps i el fil conductor del dinamisme eclesial i social al llarg de la història. En la mirada al passat, doncs, descobrim allò que és relatiu i marginal en l'esdeveniment humà, però, també, allò que és permanent i nuclear. Això exigeix moltes hores de lectura, de reflexió i d'anàlisi, però de tant en tant, també, moltes hores de contemplació silenciosa i de síntesi intel·ligent.

En l'obra del Dr. Rovira hi ha molts treballs d'aquesta mirada al passat i de descripció precisa de l'esdeveniment històric eclesial dins

del món de la cultura i de les estructures socials. Tanmateix, aquesta mirada intel·ligent al passat no cau mai en el parany de reduir la teologia a una arqueologia històrica. Tot al contrari, quan realitza un estudi històric teològic, presenta el context sociocultural, el debat viscut, la resolució encertada o no d'aquella tensió, però sempre amb la perspectiva d'elaborar les conseqüències generades per aquell debat i aquella resolució. En aquest sentit, és emblemàtic l'estudi teològic del Concili de Trento i de les repercussions eclesials viscudes en els segles posteriors.

* La *recreació* és el segon gran moment de discerniment a la llum de la gran Tradició de la fe. Solament es pot produir quan el teòleg ha superat correctament el parany del reduccionisme històric tancat i sense perspectiva. La *recreació* consisteix a descobrir en el present unes situacions similars a les viscudes per la comunitat en altres èpoques. Ajuda a anar passant d'una mirada històrica estàtica i ideològica a una mirada transparent i contemplativa de l'esdeveniment amagat a l'interior de la vida i les estructures comunitàries de tots els temps. Això no és fàcil, perquè costa molt separar aquells elements conjunturals superficials no significatius, de l'autèntic element intern, nuclear i bàsic. Per exemple, el debat teològic dels primers segles sobre la divinitat i humanitat de Jesús es va produir a partir de dues postures eclesials reduccionistes, que amb l'ajut de les aportacions dels teòlegs i del poble, va culminar en un acord als Concilis de Nicea i Calcedònia. Aquelles postures reduccionistes, també, les vivim als nostres temps en el debat entre l'integritisme i el progressisme en l'Església contemporània. El teòleg que ha esdevingut capaç de recrear la lectura de la Tradició de la fe en aquells primers segles, pot aportar molts elements que ajudin a superar les tensions del nostre temps.

En l'obra del Dr. Rovira hi ha molts treballs que projecten la llum dels estudis històrics elaborats a partir dels debats viscuts en les diverses èpoques de la vida de l'Església, a la situació actual. Això ha estat possible perquè ell no ha optat per la simplificació de la realitat pròpia d'una actitud sectària i tancada. Tanmateix, l'actitud no sectària, sinó oberta i flexible, no és gens fàcil, perquè normalment va acompanyada d'una gran soledat. Aquesta soledat és inevitable, perquè el

“ Aquesta *innovació* es produeix perquè el teòleg ha assumit els reptes i signes d'esperança de la comunitat humana i eclesial, els ha il·luminat a la llum de la Tradició eclesial i aquest discerniment li permet obrir camins nous de pensament i de praxi cristiana.

pensador lliure i independent no disposa de cap *tribu* que li doni suport i, a més a més, rep les investides de tothom. El pensador independent, per uns és acusat de conservador, perquè és fidel a les arrels eclesials evangèliques de la fe i la teologia. Un altre sector, en canvi, l'acusa de progressista, perquè rellegeix el present a la llum del passat i això el porta a distingir allò que és essencial del que és secundari i ja superat pel debat històric. Tanmateix, aquests teòlegs independents són la gent que obren camins nous, i per això, malgrat la marginació a la qual han estat sotmesos en la seva vida, acaben per *deixar escola* lliure i creadora.

* La *innovació* és el tercer element de la fidelitat a la Tradició de la fe eclesial. Efectivament, una correcta *recepció i recreació* porta amb naturalitat a la *innovació*, és a dir, a l'obertura de camins nous arrelats en el passat, situats correctament en el present i configuratius del futur. Aquesta *innovació* es produeix perquè el teòleg ha assumit els reptes i signes d'esperança de la comunitat humana i eclesial, els ha il·luminat a la llum de la Tradició eclesial i aquest discerniment li permet obrir camins nous de pensament i de praxi cristiana. Teòlegs com Karl Rahner, Joseph Ratzinger, Gustavo Gutiérrez, Chenú, Congar i molts altres, van dur a terme una tasca d'innovació teològica, pastoral i eclesial en els temps del Concili Ecumènic Vaticà II. El Papa Pau VI, veritable artífex del Concili Vaticà II, és el gran testimoni d'aquesta *innovació* pròpia del pensador independent, que acaba en una gran soledat, pròpia del testimoniatge d'un profeta que *no ven res i, per això, no es ven ell mateix*, sinó que roman fidel al seu temps i al tresor de la fe eclesial. El Papa Francesc és un testimoni vivent actual d'aquesta *innovació*, fruit d'una *recepció i recreació* adequades de la llarga tradició dels dos

“ De la mateixa manera que va acompanyar l'experiència eclesial del *Concili Provincial Tarraconense*, ha acompanyat moltes comunitats eclesials a cercar el seu propi camí evangèlic de comunió i missió.

mil anys de la vida de l'Església en el món, des del dies de la Pasqua i la Pentecosta.

En l'obra del Dr. Rovira hi ha molts treballs d'aquesta *innovació*, que brolla d'una correcta *recepció i recreació* del missatge cristià. Repasant la seva bibliografia, el lector s'adonarà del treball teològic immens que ha realitzat al llarg de la seva vida. Tanmateix, avui vull destacar la força innovadora de la seva tasca no escrita en articles i llibres, sinó en l'acompanyament dels cristians i, també, de les nostres Esglésies de la Conferència Tarraconense. Podria posar molts exemples concrets, però en posaré solament dos.

* El primer exemple va ser quan des de l'any 1969 fins al 1974 va dirigir la meua tesi doctoral, que fou la primera tesi que ell va dirigir. Sense entrar en detalls, dono testimoni del suport crític i creador que va donar a la meua opció innovadora en la recerca teològica, perquè, justament, malgrat els entrebancs als quals vaig haver de fer front, em va permetre realitzar i defensar una tesi doctoral elaborada amb aquesta metodologia teològica pastoral de la *Lectura Creient de la realitat*.

* El segon exemple és la tasca callada que va realitzar en el *Concili Provincial Tarraconense* de l'any 1995. El professor Rovira formava part de l'equip d'experts que vàrem elaborar el document sobre l'evangelització. Com a relator de l'equip vaig comptar amb la cooperació de tothom, però especialment amb el seu suport teològic humil i fidel, per poder conduir a bon port les primeres 47 resolucions conciliars. De la mateixa manera que em va acompanyar a mi a esdevenir un teòleg independent i lliure, ho ha fet amb molta més gent. De la mateixa manera que va acompanyar l'experiència eclesial del *Concili Provincial Tarraconense*, ha acompanyat moltes comunitats eclesials a cercar el seu propi camí evangèlic de comunió i missió.

“ Cal destacar dues actituds pedagògiques i teològiques que són sempre presents en les seves propostes i suggeriments: el *diàleg* i la *generositat*.

3. Suggeriment de línies d'acció

El tercer element de la metodologia teològica pastoral és el suggeriment humil i diàfan d'unes directrius i unes línies d'acció en vista a la renovació comunitària de l'Església i de la seva presència en la societat. Mn. Rovira ha anat proposant i concretant aquests suggeriments de les línies d'acció en la seva llarga docència a la Facultat de Teologia de Catalunya, on ha estat professor des de la seva fundació; en les nombroses conferències impartides a les diòcesis catalanes, de l'estat espanyol i a Europa; en la fidelitat al poble de Catalunya i a la seva gent en la recerca de la llibertat i del sentit i, assenyaladament, en la presència compromesa en la vida i els fets de la nostra societat i de l'Església.

En un breu article no es tracta de fer un elenc de totes aquestes actuacions amb vista a suggerir unes directrius i línies d'acció. Tanmateix, el lector en pot prendre consciència fàcilment, mitjançant el model de les seves homilies escrites, en els nombrosos articles publicats i en els seus llibres.

De tota manera, cal destacar dues actituds pedagògiques i teològiques que són sempre presents en les seves propostes i suggeriments: el *diàleg* i la *generositat*. La primera actitud és el *diàleg*, entès en el seu sentit genuí. En la pràctica real del *diàleg*, les persones i el poble, a través de les paraules (*dia-logos*), anem caminant, tocant de peus a terra i amb humilitat (*humus*), vers la veritat (*Logos*). La *Revelació* és el *diàleg* de Déu amb la història. L'*evangelització* és el *diàleg* de l'Església amb el món. En el pensament teològic pastoral de Mn. Rovira no hi ha trampes ideològiques en la pràctica del *diàleg*, ni tampoc una simplificació de la realitat humana, mitjançant la proposta d'unes solucions simplistes i receptàries, que ignoren la complexitat dels fets de l'esdeveniment humà.

La segona actitud és la *generositat*. Quan parlo de generositat, no l'entenc solament com una disponibilitat per al servei als altres, sinó especialment com el cultiu d'un tarannà *generador* de vida nova. El terme *generositat* ve del verb *generar*, és a dir, és sinònim de la capacitat creativa i de l'oferta de punts referencials per poder continuar fidels a la tradició, però una tradició activa i oberta en la llarga marxa de la renovació de la humanitat.

La raó d'aquesta generositat, equivalent a la generació de vida, és confirmada pel sentit del terme *tradicció*, que ve del llatí *tradere*. El sentit del terme llatí *tradere* no consisteix a conservar quelcom del passat d'una manera estàtica, sinó en l'acció dinàmica de rebre un tresor del passat, però per lliurar-lo al present i amb perspectiva de futur. Si aquest és el sentit ordinari del terme *tradicció*, aquest significat encara és més profund quan l'apliquem a la missió dels cristians en el món, perquè és ben cert que l'Església ha de ser fidel a conservar el tresor de la fe rebuda fa dos mil anys en la Pasqua, però aquesta fidelitat és inseparable de la missió d'oferir-lo a les persones de la nostra societat, fins que la humanitat sencera hagi assolit la meta i l'horitzó de la vivència de les *benaurances*, operatives en les *obres de misericòrdia*.

Aquestes actituds, entre altres, configuren aquella pedagogia de la fe i de la praxi cristiana, que permeten als bisbes, preveres, diaques i laics animadors de comunitats, a superar el bloqueig de reduir l'acció pastoral, sense autocrítica, al recurs de les fórmules pastorals de sempre, que en un món accelerat i dinàmic són cada dia més limitades. En canvi, aquestes dues actituds —el *diàleg* i la *generositat*— permeten que al mateix temps que *reben* una herència teològica, espiritual i pastoral del passat (*Misteri Pasqual*), puguem *recrear-la* i *innovar-la* d'acord amb les noves necessitats de la realitat social i eclesial concreta que vivim.

“ La metodologia teològica pastoral de la *lectura creient de la realitat* ha acompanyat la recerca del professor Rovira al llarg de tota la seva vida, en un procés creixent, fins a la plenitud que ha anat assolint.

II. La síntesi teològica, espiritual i pastoral del llibre *Déu és feliç donant-se. Assaig de teologia espiritual*. (Herder, 2015)

La metodologia teològica pastoral de la *lectura creient de la realitat* ha acompanyat la recerca del professor Rovira al llarg de tota la seva vida, en un procés creixent, fins a la plenitud que ha anat assolint. Per aquesta raó, personalment i, també, conjuntament amb els membres del consell de redacció de la revista «*Qüestions de Vida Cristiana*», en volem deixar un testimoni amb ocasió de la celebració dels seus 90 anys.

«*Qüestions de Vida Cristiana*» és una revista que, dirigida molts anys pel teòleg i monjo benedictí, P. Evangelista Vilanova, des del seu primer número, publicat l'any 1958, fins als nostres dies, ha estat i continua essent un testimoni intel·lectual continuat del pensament i de la vida cristiana a Catalunya. Al mateix temps que la revista ha fet aquesta tasca ben arrelada en la nostra terra de Catalunya, ho ha fet en sintonia amb els grans corrents de renovació eclesial de l'Església Catòlica universal, estesa pels cinc continents. L'obra del teòleg Rovira és una mostra clara d'aquesta línia de fidelitat a l'entorn concret i a la universalitat. Això, que s'ha fet palès en les seves publicacions, és la clau de la seva darrera publicació, que porta aquest títol: *Déu és feliç donant-se. Assaig de teologia espiritual*.

En aquesta segona part de l'article, he optat per reproduir una recensió que vaig fer d'aquest darrer llibre del Dr. Josep M. Rovira Belloso. Els motius d'aquesta opció són dos. El primer motiu és que vaig elaborar aquesta recensió fa molt poc temps i no tinc res més a afegir al que vaig escriure amb precisió teològica i sentit crític. El se-

gon i principal motiu és que crec que aquest darrer llibre del professor Rovira és la punta de llança de tot el seu pensament teològic pastoral, en el qual l'autor ha assolit una síntesi, intel·lectual, poètica i estètica entre la teologia sistemàtica i, especialment del tractat del Misteri de Déu, la teologia pastoral i la teologia espiritual. A més a més, tot llegint-lo i rellegint-lo hom podrà copsar que aquesta síntesi no és solament retòrica, formal i sobre el paper, sinó que és una expressió de la recerca teològica de tota la seva vida.

Penso que la maduració del pensament humà en el camp de la recerca teològica, al llarg de la vida, va passant per tres etapes interrelacionades. En un primer moment es posa l'accent en el plantejament de moltes preguntes, en l'anàlisi de la realitat i de les fonts teològiques i, en definitiva, en una exploració que faci possible una recerca oberta. En un segon moment, la recerca es va sedimentant, i això permet anar elaborant un pensament en el qual van emergint unes constants i una jerarquia de veritats. El tercer moment de la maduració, que costa molt d'assolir, és el que podríem anomenar el temps de la contemplació i de *la saviesa*, en el qual el teòleg, tot i mantenint la fidelitat a les preguntes de la recerca i a l'elaboració de l'anàlisi, és capaç de formular una síntesi des de l'entranya de la teologia, que no és altra que la capacitat de parlar de Déu amb fidelitat a la Paraula revelada, però d'una manera significativa, vital i valuosa per a les dones i els homes del nostre temps.

El llibre del professor Josep M. Rovira Belloso *Déu és feliç donant-se. Assaig de teologia espiritual*, pertany a l'estadi de la contemplació i de *saviesa* del seu pensament, puix que ofereix una síntesi de les grans qüestions de la teologia, des d'un pensament elaborat, però que irradija la fruïció espiritual joiosa del pensament cristià assolit per l'autor. Al mateix temps que aquesta saviesa ha esdevingut vida per al teòleg Rovira, és un suggeriment espiritual i una proposta pastoral transformadora, vàlida per a les persones concretes, per la comunitat cristiana i, fins i tot, per al debat intel·lectual de la societat del món contemporani.

Les tres parts del llibre mostren aquesta saviesa contemplativa formulada en la primera part i fonamentada en les altres dues parts

“ Una mirada antropològica integral, capaç de dialogar amb les línies més avançades de la recerca humanista de la modernitat, però des d'una identitat teològica, plena.

del llibre. Hi ha tres claus de lectura per copsar el missatge central d'aquesta obra teològica de Mn. Rovira i, com a resultat, poder pal·lejar el gust de la saviesa contemplativa.

La primera clau és antropològica. Efectivament, tot llegint la primera part del llibre, el lector es veurà acompanyat a explorar el propi misteri interior personal, però no solament des de la perspectiva d'una aproximació psicològica, sociocultural i filosòfica, molt de moda en l'actualitat, sinó des de l'esplendor i la lluminositat de la Paraula de Déu, que penetra la pregunta pel sentit de la vida fins al «moll de l'os». La primera lectura que vaig fer del llibre em va impactar molt en aquesta perspectiva d'una mirada antropològica integral, capaç de dialogar amb les línies més avançades de la recerca humanista de la modernitat, però des d'una identitat teològica, plena de llum i de força. A la plana 82 l'autor expressa bellament aquesta clau antropològica integral quan, davant la terminologia antropològica del context cultural i social actual de l'ésser humà —*crisi, desert, dejuni, ídols, icones, innocència, ingenuïtat, humilitat, gelosia, enveja, empatia*—, formula un vocabulari nou per complementar aquest llenguatge i comprendre els signes del temps: *destriar, transcendir, rebre, fruit, compadir, trasbalsar, impacientar, no saber, cantar, agrair*.

La segona i la tercera part, de les quals l'autor en diu *subsídies*, ens ofereixen dues claus més de lectura, que podem anomenar la clau teològica i la clau evangèlica. La clau teològica ofereix una síntesi fonamental de la base del pensament cristià sobre Déu i la seva manifestació al món. Per al professor Rovira aquest fons és la tendresa i la felicitat de Déu, vessada al món d'una manera definitiva per mitjà del Crist i segellada en el cor humà amb la força de l'Esperit. Per aquesta raó, podem dir que el títol del llibre *Déu és feliç donant-se* és molt encertat, i respon perfectament al contingut que el lector intel·ligent hi tro-

“ Actualment, hem tingut el goig de confirmar la validesa d'aquesta metodologia *teològica-espiritual-pastoral* per a renovar la vida de l'Església amb el testimoniatge del Papa Francesc.

barà. La clau evangèlica de la tercera part —a partir dels capítols 7 i 8 del IV Evangeli— mostra de quina manera els evangelis són un mirall lluminós que ajuda la persona a trobar Déu en la vida i a trobar la vida en Déu. D'aquesta manera, el professor Rovira vincula la teologia a l'espiritualitat i a la pastoral. Ho expressa cap al final (plana 143), quan afirma que el llibre vol ésser «una reivindicació de la necessitat del “logos” i de la necessitat de l'amor diví, totes dues necessitats, però inseparablement unides i donant lloc a la pregària i a la fe en Déu.»

El darrer llibre del Dr. Josep M. Rovira Belloso, doncs, penso que serà per a alguns lectors una invitació a tornar a llegir l'obra teològica sencera de l'autor, perquè *Déu és feliç donant-se. Assaig de teologia espiritual*, és una síntesi magnífica, però fruit de la recerca i de l'anàlisi teològica realitzada al llarg de tota la seva vida.

Conclusió

La primera tesi doctoral que va dirigir el professor Rovira va ésser la meua. El seu suport i mestratge em va permetre emprar aquesta metodologia teològica pastoral innovadora en aquells anys, amb la qual he seguit treballant al llarg de la meua docència de 41 anys a la Facultat de Teologia de Catalunya, en les meves publicacions i en el ministeri pastoral que he exercit durant gairebé mig segle. Aquesta metodologia de la *Lectura Creient de la Realitat* també m'ha permès acompanyar diverses persones, a les quals he dirigit la tesi doctoral, a fruit de la teologia.

A més a més, actualment, hem tingut el goig de confirmar la validesa d'aquesta metodologia *teològica-espiritual-pastoral* per a renovar la

vida de l'Església amb el testimoni del Papa Francesc. El bisbe de Roma, pastor de l'Església universal, utilitza l'esperit d'aquesta metodologia en el seu tarannà pastoral habitual i en el llenguatge del seu magisteri i, especialment, ho ha posat en relleu en l'Exhortació Apostòlica *Evangelii Gaudium*. Tal i com és reconegut per molts cristians, però també, per molts humanistes agnòstics i ateus i per la gent senzilla, el llenguatge teològic del Papa Francesc és una alenada d'aire fresc per al nostre temps, perquè toca de peus a terra, i es comprèn molt bé el seu missatge que obre futur i llibertat per a tothom.

Acabo aquesta reflexió afirmant que, en la meua opinió, la teologia pastoral de Mn. Rovira —elaborada des d'abans del Concili Ecuemènic Vaticà II fins als seus 90 anys d'avui—, també ha aportat aquest aire fresc a l'Església i a la societat, molt necessari per seguir caminant, cercant i esperant. La teologia de Mn. Rovira actualitza la paràbola del *gra de mostassa* (Mt 13, 31-32) perquè, amb discreció i sense fer soroll, dona testimoni de la tendresa de Déu, ajuda les persones a viure i mostra el creixement del Regne de Déu en el nostre món contemporani.

L'eclesiologia del professor Josep M. Rovira Belloso: una eclesiologia conciliar de l'Església «en sortida»

Salvador Pié i Ninot

Doctor en teologia

SI ALGUNA QUALIFICACIÓ ES POT FER de l'eclesiologia del professor Rovira Belloso és la d'una eclesiologia conciliar plenament arrelada en el Vaticà II que apunta a una Església que el papa Francesc ha qualificat com «en sortida». En efecte, encara que no hagi estat professor d'eclesiologia, el seu tarannà eclesial i la seva vivència de la vida eclesial han estat una referència permanent i fortament estimada. No es pot negar que la sintonia de la seva eclesiologia conciliar teòrica i pràctica amb la proposta d'una Església «en sortida» del Papa Francesc li donen sentit ple!

Aquestes ratlles volen posar en relleu l'eclesiologia del professor Rovira Belloso, que es pot destriar en la seva producció teològica.¹ En aquest context hem escollit les dues obres més significatives al nostre parer que clarament aposten per una comprensió i desenvolupament de l'eclesiologia pròpia del Concili Vaticà II. La primera és un notabilíssim estudi de 1977 —malauradament poc conegut— que resulta paradigmàtic per a la comprensió que Rovira Belloso té de l'Església, titulat: «*Sociedad perfecta*» y «*sacramentum salutis*»: dos conceptos eclesiológicos,

1. Cf. la nostra presentació del prof. Rovira Belloso a J. RIUS-CAMPS/S. PIÉ I NINOT (eds.), *La humanitat a la recerca de Déu. Miscel·lània en homenatge al prof. Dr. J. M. Rovira Belloso*: «*Revista Catalana de Teologia*», XXV (2000), 1-588. 3-6 (*El prof. Dr. Josep M. Rovira Belloso*).